

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА
ГАЛИЦЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК "ДАВНІЙ ГАЛИЧ"**

**ХРИСТИЯНСЬКА СПАДЩИНА
ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ: ЦІННІСНІ
ОРІЄНТИРИ ДУХОВНОГО ПОСТУПУ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ**

*(присвячується 70-річчю археологічного відкриття
і 850-літтю Галицького кафедрального собору)*

Матеріали Міжнародної ювілейної наукової конференції

Івано-Франківськ - Галич

2006

Надія ЛАЩИК
(Івано-Франківськ)

Галицька тематика в творчості Василя Щурата

Західноукраїнський діяч, вчений, поет, перекладач, літературознавець, літературний критик, академік Василь Щурат залишив плідний слід у всіх ділянках літератури - в історії, теорії літератури і в літературній критиці. Заслужують на увагу ті фактологічні й інтерпретаційні аспекти літературознавчого доробку В. Щурата, які раніше з різних причин не були предметом розгляду або трактувалися спрощено чи тенденційно.

Літературознавчі зацікавлення В. Щурата надзвичайно широкі - від письменства Київської Русі до актуальних проблем сучасного йому літературного життя. Вчений прагнув якнайповніше охопити джерела досліджуваних явищ, показати їх генезис, зв'язок з духовною атмосферою і культурним рівнем своєї епохи, потреби народу.

Його студіям властиве зацікавлення недослідженими і маловивченими явищами, порушення нових питань, оригінальні підходи до розробки, висвітлення тем, до яких зверталися інші вчені, залучення не відомого раніше матеріалу. Взяти хоча б його праці, присвячені "Слову о полку Ігоревім", текстологічний коментар до власного ж перекладу цього твору (Львів, 1907, 1918) [11,12], статті "З Гуцульщини" до "Слова о полку Ігоревім"[8], "Вид Пліснеська в Слові о полку Ігоревім"[7]. Тут багато цікавих спостережень, свіжих думок, суджень, особливо там, де вчений намагається по-своєму підійти до пояснень ряду так званих "темних місць" твору, використовуючи фольклорний, етнографічний, діалектно-лінгвістичний і краєзнавчий матеріал із західноукраїнських земель. В. Щурат обґрунтовує думку про галицьке походження автора "Слова" та дає пояснення до окремих місць пам'ятки. Ще перед виданням свого перекладу "Слова" 1907 року він спеціально їздив до Пліснеська шукати тієї дебри Кисані; тих дебр там є декілька, але про "Кисань" селяни самі знають тільки зі "Слова". Хоч з окремими думками Щурата, висловленими ним, можна зараз не погоджуватися, та все-таки в цілому вони і на сьогодні зберігають науково-літературний інтерес. По-перше, тому, що вміщують деякий, не позбавлений оригінальності, матеріал, що стосується історії філологічних досліджень "Слова", по-друге, тому, що вони виявляють глибоке освоєння пам'ятки перекладачем та його своєрідний погляд на неї, а також вияснюють, чому він саме так, а не інакше переклав її окремі місця. На жаль, дослідники і коментатори "Слова" без достатньої серйозності поставилися до вивчення цієї пам'ятки В. Щуратом або зовсім залишили її поза увагою.

В. Щурат зауважував, що на Львівщині є села Шоломия, Шелом'яничі; на Бродівщині зафіксоване слово ничати, що означає нахилитися, шукаючи чогось; паволоки - згадуються в карпатських колядах (додамо, що в Галичі - це слово живе і досі); пудно - означає лячно; папорси - запарки, пазурі (кігті з лапками соколів та інших птиць); мить - це випірення птахів [7,8].

Думку про галицьке походження "Слова о полку Ігоревім" висловлює у своїх працях і Степан Пушик [3,4,5]. Він вважає, що автором поеми був Ігорів швагро, князь Володимир Галицький, брат Ярославни. Дослідників "Слова о полку Ігоревім" вражає те, що автор поеми досконало знав обладунки руських і половецьких воїнів. Володимир Галицький сам був воїном і бачив половців на власні очі.

Автор поеми описує обстановку в княжих дворах, а Володимир Ярославич знав її дуже добре, адже у творі описана обстановка в його рідному Галичі, в рідної сестри. Автор поеми був мисливцем, бо дуже добре знав повадки птахів і звірів.

Але найбільше, на думку Степана Пушика, про галицьке походження автора поеми говорить нам мова твору. Якщо скласти словник "Слова о полку Ігоревім", то в регіоні Карпат і можна знайти ті всі слова, які вживає поет для опису Ігорєвого походу.

І ще дещо про Бояна. На думку С. Пушика, він міг бути уродженцем Хотина, поблизу якого є велике село Бояни. Боян, як і "премудрий книжник Тимофій", що переїхав з Києва до Галича, міг служити в Києві, хоч і народився над Дністром. Ім'я Боянове знайдено на стовпі Софії Київської.

Синтезом літературознавчої та поетичної діяльності Василя Щурата стала збірка "Історичні пісні" (1907) [9,10]. Вітаючи цю збірку як історичне явище в західноукраїнській поезії початку ХХ століття, Іван Франко писав, що її "автор мав щасливий помисл: брати поодинокі моменти чи то з джерела нашої історії, чи з творів нашого старого письменства і оживляти їх новим словом, у новій поетичній формі. І, справді, те, що вибрав і обробив, - відзначав він, - заслуговує на повне визнання, жаль лише, що дав так мало, всього п'ятнадцять маленьких, немов моментальних фотографій з різних часів нашого історичного розвитку" [6]. До слів Івана Франка додамо, що схвалений ним поетичний задум Василя Щурата виник у результаті його досліджень "Слова о полку Ігоревім" й інших пам'яток староруської письменності.

Сім віршів із збірки ("Св. Андрей на Київських горах", "Святослав", "Слово Іларіона", "Данило Мних", "Ярослав Осмомисл", "Данило в Чехії", "Антоній Печерський") відбивають добу Київської Русі і Галицько-Волинського князівства.

"Історичні пісні" В. Щурата - зразкові формою, бадьорі тоном і сильні виявом авторської думки. Вірш про літописне пророцтво апостола Андрея поет Щурат закінчує словами, що є красномовним синтезом ідеї твору:

Благословенная давно,

Цвісти ще мусиш Україно!

Данило Мних прохає у Балдвіна дозволу покласти своє кадило в Єрусалимському храмі "за всіх князів, за всіх братів моїх!". Римський папа шле князеві Данилові корону, "вчувши, що б'є Данило, то б'є без пардону". Заклик до бою несеться мов хуртовина:

Вже знявся наш стяг і несеться, як страх,

новим шляхом свободи.

Брати вже нас ждуть. В дорогу ж, у путь!

У вірші про Ярослава Осмомисла автор перефразовує прегарні слова о полку Ігоревім з покликом до Галицького князя і вказує на "надвіслянського ворога", що в ту пору не смів би мірятися в грізним галицьким князем.

*В Галичі на золотім престолі
князь Ярослав сидів колись високо.
На всіх противників своєї волі
беркут Підгір'я все мав бистре око.*

*Від Мадяра залізними полками
підпер дрімучі піднебесні гори;
замкнув йому в Дунайськiм гирлі брами,
щоб часом він не розгулявсь на морі.*

*Від стріл князя ниць падали султани,
йшла в розтіч дика степова голота.
Йому на знак великої пошани
Київ свої відчинював ворота.*

*Все, що звело б лиш голову угору,
він міг змести, як з шат змітають порох.
Гей, гей! Чому ж то перед ним в ту пору
в скритку ховався найближчий ворог?*

*Чому не встав так хоробро як нині,
чому не стряс він шумно булавою?
Не ляг би княжий Галич у руїні,
не спав би він сповитий жидовою! [2]*

Розглядаючи літературний та літературозначий доробок В. Щурата з сьогоднішньої дистанції, можна відмітити його суб'єктивний підхід до висвітлення окремих історичних подій. Водночас добре видно і його неперехідну цінність, все істотне й корисне, що робив і зробив вчений на ниві українського літературознавства. Своїми працями він розширив пізнавальні обрії нашої науки про красне письменство, збагачував її новими фактами, матеріалами, спостереженнями, поглядами, ідеями, сприяв розширенню і поглибленню її науково-методологічних засад. Власними дослідженнями про галицько-волинський період історії України В. Щурат збудив, активізував наукову думку не тільки фахівців, але й громадськості.

Список використаних джерел і літератури:

1. Відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України.- Ф. Щ-т 206-304.
2. Львівський державний центральний історичний архів.- Ф. 361.- Оп. 1.- Од. зб. 7.- 25 с.
3. Пушик С. Архітектура "Слова о полку Ігоревім" // Радянське літературознавство.- 1988.- № 9.- С. 28-39.
4. Пушик С. Бусова книга (Дослідження про долітописний період) // Перевал.- 2001.- № 1-2.- С. 254-298.
5. Пушик С. Дараби пливуть у легенду: Повість, есе, оповіді.- К. : Радянський письменник, 1990.- 354 с.
6. Франко І.Я. В. Щурат. "Історичні пісні" // Збір. тв. : У 50-ти т. - К. : Наукова думка, 1982.- Т. 37.- С. 383-386.
7. Щурат В. Вид Плісеська в "Слові о полку Ігоревім".- Львів: Накладом НТШ, 1919.- 20 с.
8. Щурат В. З "Гуцульщини" до "Слова о полку Ігоревім". // Діло.- 1908.- Ч. 8.- С. 1-2.
9. Щурат В. Історичні пісні.- Львів: Накладом М.Петрицького. Печатня Уділова, 1907.- 79 с.
10. Щурат В. Історичні пісні / З передмовою М.Струтинського.- Львів: Тиктор, 1937.- 128 с.
11. Щурат В. Пісня про поход Ігоря Святославича: Поема XII в.- Львів: Накладом В.Будзиновського. Друк. "Народова" (Манецьких), 1907.- 34+XIV с.
12. Щурат В. Слово про похід Ігоря Святославича: Поема XII в.- Львів: Українська книжка, 1918.- 43 с.